

การอ่านและความสำคัญของการอ่าน

ความหมายของการอ่าน

ในยุคปัจจุบันนี้การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์เรามากทุกคนจึงควรถือว่าการอ่านหนังสือเป็นกิจจำเป็นที่ต้องทำ และควรทำเป็นประจำ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ (ลู่อักขณ์ คิวรักษ์ 2521 : คำนำ) สามารถติดตามความเคลื่อนไหวความก้าวหน้าและเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั่วโลก ทันท่วงทีทันต่อเหตุการณ์ เนื่องจากการอ่านมีความสำคัญเช่นนี้ จึงทำให้มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า "การอ่าน" ไว้อย่างต่าง ๆ กัน ทั้งในแง่ของคำศัพท์และศิลปะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บุช และฮิวเนอริ์ (Bush and Huebner) . ได้ให้คำจำกัดความของการอ่านว่าการอ่านเป็นกระบวนการคิด การที่ผู้อ่านออกเสียงหรือตัวอักษรออกมาโดยที่ไม่เข้าใจความหมายของสัญลักษณ์หรืออักษรเหล่านั้น ยังไม่ถึงว่าเป็นการอ่านที่แท้จริง เพียงแต่เป็นการฝึกฝนทักษะหนึ่งในจำนวนหลายทักษะเท่านั้น (Bush and Huebner 1970 : 4)

จอร์จ ดี สเปนซ์ และพอล ซีเบอร์ก (George D. Spache and Paul C. Berg) ได้ให้คำจำกัดความซึ่งสอดคล้องกับของ บุช และฮิวเนอริ์ว่า การอ่านเป็นการผสมผสานระหว่างทักษะหลายชนิด เพื่อสร้างความเข้าใจโดยเป็นไปตามจุดประสงค์ความต้องการและวิธีการของผู้อ่าน (Spache and Berg 1955 : 3 - 4)

สเตรง, แมคคัลลัฟ และแทรกซ์เลอร์ (Strang, Mccullough and Traxler) ได้ให้ความคิดเห็นว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่มีพฤติกรรมเกิดขึ้น การอ่านมีความหมายมากกว่าการมองเห็นคำ มากกว่าการอ่านออกเสียงอย่างถูกต้อง มากกว่าการรู้ความหมายของคำที่สะกดคำโดด ๆ การอ่านมีความหมายรวมถึงการคิด การเกิดความรู้สึก และการเกิดภาพพจน์ในขณะที่อ่าน (Strang, Mccullough and Traxler 1967 : 8)

แฮร์ริส (Harris) กล่าวถึงการอ่านว่าหมายถึงการแปลความหมายสัญลักษณ์ที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้น แทนคำพูดให้ได้ความหมายสมบูรณ์ (Harris 1970 : 3)

ลีดี (Leedy) กล่าวถึงการอ่านไว้อีกอย่างหนึ่งว่า การอ่านคือการรวบรวมความคิดและตีความหมายตลอดจนประเมินค่าความคิดเหล่านั้นที่ปรากฏอยู่ตามสิ่งพิมพ์แต่ละหน้า (Leedy 1956 : 3)

ฟิลเมอร์ (Fillmer) ก็ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า หมายถึงการตีสัญลักษณ์ซึ่งใช้แทนเสียงและความคิดออกมาเป็นความคิด ซึ่งหมายความว่าสัญลักษณ์ คือ ภาษาเขียนนั้นไม่ได้เป็นวัตถุหรือความคิดในตัวของมันเอง เป็นแต่สิ่งใช้แทนเท่านั้น (Fillmer 1973:248)

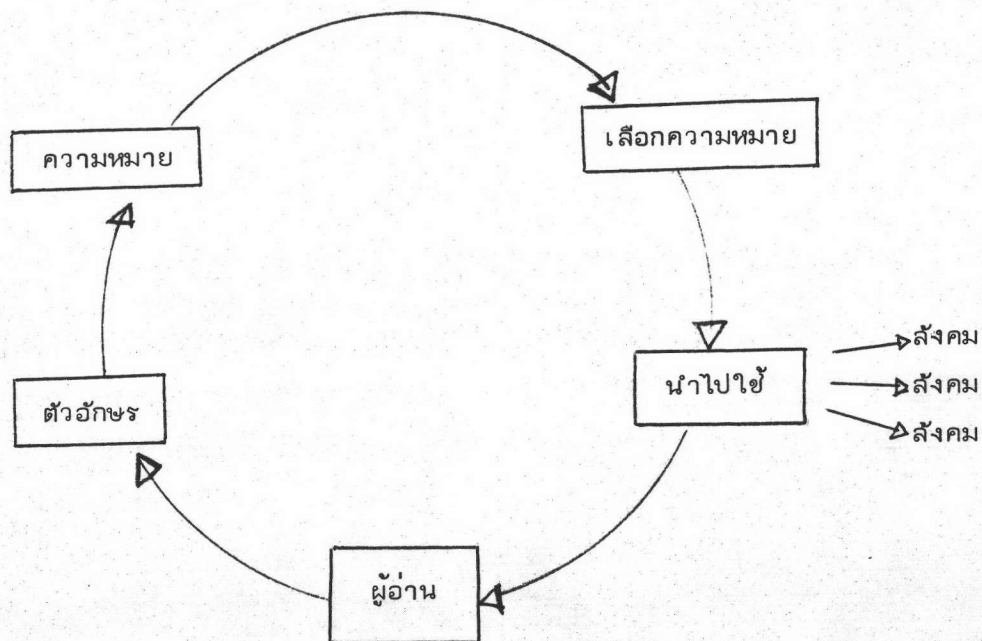
ส่วนของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้จัดคำว่า "การอ่าน" นี้ไว้ที่คำว่า "อ่าน" เป็นคำกริยา หมายความว่า ก. ว่าตามตัวหนังสือ, ดูหรือเข้าใจความจากหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ. ก. คิด, นับ. (ไทยเดิม)

จรัสลักษณ์ บุญยะกาญจน์ ให้ความหมายของการอ่านว่า หมายถึงการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำ และความคิดแล้วนำความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในความนั้น (จรัสลักษณ์ บุญยะกาญจน์ 2525 : 2)

ก่อ สวัสดิพิพานิช กล่าวว่า การอ่านคือการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นคิด และนำความคิดนั้นมาใช้ได้เป็นประโยชน์ (ก่อ สวัสดิพิพานิช 2505 : 3)

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการอ่านดังได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันพอสรุปได้ว่า "การอ่าน" คือการแปลความหรือสัญลักษณ์ หรือตัวอักษรที่ใช้แทนคำพูดให้ได้ความหมายอย่างสมบูรณ์ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้อ่าน ซึ่งประสบการณ์เดิมของผู้อ่านนับว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยทำให้ ผู้อ่านเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่อ่าน การอ่านจึงเป็นกระบวนการที่มีพฤติกรรมเกิดขึ้น เพราะในการอ่านแต่ละครั้งผู้อ่านต้องมีการรับรู้ค่า เกิดความรู้สึกเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านเกิดภาพพจน์ในขณะที่อ่าน และมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่อ่าน การอ่านจึงมิใช่เป็นการรับรู้ค่าเพียงอย่างเดียว ดังนั้น การอ่านที่กล่าวถึงนี้จึงเป็นการอ่านในแง่ของการอ่านเพื่อความหมายและเป็นกระบวนการของการคิด

สนธิ ตั้งทวี ได้สรุปการอ่านว่า การอ่านเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งดังแผนผัง

แผนผัง แสดงกระบวนการของการอ่าน

แหล่งที่มา : สนธิ ตั้งทวี. อ่านไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2526 : 5

สรุปได้ว่า การอ่านจะสมบูรณ์ที่สุดได้ก็ต่อเมื่อผู้อ่านมีกระบวนการครบทั้ง 4 คือ มองเห็นตัวอักษร เข้าใจความหมายของตัวอักษร สามารถเลือกความหมายที่ดีที่สุด และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจนกระทั่งเกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ความสำคัญของการอ่าน

ในด้านความสำคัญของการอ่าน การอ่านนับว่ามีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากทุกด้านและทุกโอกาสทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้ การประกอบอาชีพ และการพักผ่อนหย่อนใจ การอ่านจะช่วยส่งเสริมความรู้ความคิดของคนเราให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น ผู้ที่อ่านได้เร็ว เข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ตลอดจัดว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการอ่านสูง ซึ่งฮาฟเนอร์ (Hafner 1967 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านในด้านการดำรงชีวิตว่า การอ่านจะช่วยได้เป็นอย่างดี เพราะการอ่านเป็นการสร้างประสบการณ์พื้นฐานและช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา เพื่อการดำรงชีพในสังคมอย่างมีความสุข การอ่านมีความสำคัญต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะการศึกษาด้วยตนเอง เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความสามารถในการตีความหมายของสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้องมากที่สุด (Strang, McCullough and Traxler 1967 : 4)

การอ่านหนังสือมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้อย่างมาก ผู้ใดมีความสามารถพิเศษในการอ่าน มักจะได้รับความเจริญก้าวหน้ารวดเร็ว และรุ่งเรืองกว่าผู้ที่ไม่ค่อยมีนิสัยรักการอ่าน ผู้ที่อยู่ในสถานศึกษานั้นการอ่านหนังสือเป็นสิ่งจำเป็นแก่เขาอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่อยู่ในวงการศึกษจะต้องติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ ฉะนั้นจึงต้องอาศัยการสื่อสารซึ่งมีหนังสือและสิ่งพิมพ์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด (สิทธา พิณภูวดล นิตยา กาญจนวรรณ และสำลี ศรีเทัญ 2516 : 10)

การอ่านเป็นกระบวนการอันสำคัญในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านการพิมพ์ และเทคนิคอื่น ๆ ทำให้วิทยาการต่าง ๆ เผยแพร่ออกมาในรูปของสิ่งพิมพ์เป็นส่วนมาก นั่นคือ การอ่านจึงได้กลายเป็นเครื่องมือของนักเรียน นิสิต และนักศึกษา เพื่อใช้สำหรับการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง (สนธิ ตั้งทวี 2526 : 1)

นอกจากนี้แล้วความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การอ่านหนังสือช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้อ่านและผู้เขียนให้ดีขึ้น หนังสือเป็นสื่อกลางระหว่างผู้แต่งและผู้อ่าน ช่วยให้ผู้อ่านเกิดสติปัญญา มีความรู้กว้างขวาง เข้าใจตนเองช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ความวิตกกังวล ช่วยควบคุมสติอารมณ์และมีทัศนคติที่ถูกต้อง ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้เขียนเกิดความภาคภูมิใจด้วย (เจริญ วัฒนสุชาติ 2509 : 269 - 273)

การอ่านไม่ใช่แค่เพียงอ่านสะกดตัวถูก และรู้ที่อ่านเท่านั้นหากยังต้องสามารถวินิจฉัย ทัศนพิจารณาความหมายที่ได้จากการอ่านนั้นได้อย่างลึกซึ้ง และแตกฉานในข้อคิดที่อ่าน เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดจากการอ่านนั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเอง และผู้อื่นได้ด้วย (สันติ ตั้งทวี 2526 : 4)

เมื่อการอ่านช่วยให้พลเมืองของชาติ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดมีประสิทธิภาพ ประเทศชาติก็จะพัฒนาตามไปด้วย โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เช่นประเทศไทย หนังสือ และวัสดุสำหรับการอ่านมีบทบาทสำคัญไม่เพียงแต่ประกอบการศึกษาเท่านั้น แต่มีความสำคัญในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย นอกจากนี้การอ่านก็เป็นเครื่องมือแสวงหาความเพลิดเพลินการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งการพักผ่อนหย่อนใจนี้ก็มีความสำคัญมากต่อชีวิต มนุษย์เช่นกัน (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ 2509 : 283 - 288)

จุดมุ่งหมายในการอ่าน

ผู้อ่านแต่ละคนจะมีความต้องการในการอ่านไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ เนื่องด้วยวัยต่างกัน วัยเด็กเล็ก เด็กหนุ่ม และผู้ใหญ่ต้องการหนังสือแตกต่างกันไป เพศหญิงเพศชาย ต้องการอ่านต่างกันไปบ้าง ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน ความต้องการอ่านแตกต่างกันไปตามอาชีพและความสนใจด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนหนังสือจึงได้เขียนขึ้นทุกประเภทที่มีผู้ต้องการจะอ่าน สำนักพิมพ์ก็เช่นเดียวกันพยายามจัดพิมพ์หนังสือขึ้นทุกประเภทที่ผู้อ่านต้องการ เช่นเดียวกันนับว่าเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย (รสา วงศ์ยังอยู่ 2509 : 289 - 295) การอ่านเป็นการแสดงพฤติกรรมในการสื่อความหมายอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (สันติ ตั้งทวี 2526 : 1) พอสรุปได้ คือ

1. อ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ โดยละเอียดเพราะบางทีได้ยินได้ฟัง จากผู้อื่นโดยย่อทำให้อยากทราบเรื่องราวนั้น ๆ โดยละเอียดต่อไป จึงจำเป็นต้องไปศึกษาหาหนังสือประเภทนั้น ๆ มาอ่านเพิ่มเติม
2. อ่านเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ความอยากรู้อยากเห็นหรือความสงสัย เป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อได้อ่านหนังสือมากๆ ก็อาจทำให้หายสงสัยหรือบรรเทาความสงสัยได้

3. อ่านเพื่อต้องการทราบข่าวสารข้อเท็จจริง การอ่านแบบนี้เป็นการอ่านที่รวดเร็ว
 สิ่งที่เราต้องการอ่านคือคำตอบสั้น ๆ หัวข้อสำคัญหรือแนวความคิดเด่น ๆ ของข้อความทั้งหมด
 เช่น การอ่านประกาศ การอ่านป้ายโฆษณา การอ่านพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์

4. อ่านเพื่อศึกษาค้นคว้า เป็นการอ่านที่ผู้อ่านตั้งใจจะ "ลับ" หรือ "อ่าน"
 บางสิ่งบางอย่างที่ได้อ่าน เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ต่อไป (อัมพร ลุ่มเกษม 2519 : 6) และ
 สามารถประเมินค่า ตีความ วิพากษ์วิจารณ์ให้กว้างขวางออกไปได้เช่น อ่านตำราวิชาการ
 อ่านบทความจากวารสาร (สันติ ตั้งทวี 2526 : 2)

5. อ่านเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน หนังสือเป็นเครื่องให้ความบันเทิงได้
 เป็นอย่างดี เช่น นวนิยายเรื่องสนุก ๆ นิตยสารบันเทิงคดี เรื่องชวนซาต่าง ๆ รวม
 ความว่าเรื่องเบา ๆ สมอง หนังสือประเภทวรรณคดี บทละคร และบทกวีต่าง ๆ เหล่านี้
 ย่อมทำให้ผู้อ่านได้รับรสวรรณกรรมนั้น ๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกทั้งที่เป็นความรื่นเริงบันเทิงใจ
 ความอ่อนหวาน ซาบซึ้งทำให้เกิดความลุ่ม ทำให้อิทธิพลสัมฤทธิ์ภาพดี อันตรงกับความปลอดภัย
 ของบ้านเมืองที่ต้องการให้ทุกคนมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์อีกด้วย (รสา วงศ์ยังอยู่ 2509 : 289-295)

6. อ่านเพื่อให้ก้าวหน้าในอาชีพ งานทุกอาชีพ ทุกชนิดต้องการความก้าวหน้า
 อย่างมีระเบียบ ฉะนั้นผู้ประกอบอาชีพที่ดีทุกประเภทจำเป็นต้องขวนขวายหาความรู้ เพื่อปรับปรุง
 เพิ่มพูนสัมฤทธิ์ภาพในการทำงานของตนอย่างไม่หยุดยั้ง การอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น ๆ
 ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้แสวงหา ย่อมทำให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางทั้งส่วนตัวและส่วนงานที่
 ปฏิบัติ ผู้ที่ไม่นิยมการอ่านอาจจะต้องหยุดนิ่งอยู่กับที่หรือถอยหลังไปบ้างก็เป็นได้ ผู้สนใจและ
 ผู้ขวนขวายอ่านหนังสืออยู่เสมอย่อมประสบความสำเร็จและก้าวหน้าเสมอ

การอ่านหนังสือโดยทั่วไป ผู้อ่านมีจุดมุ่งหมายใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ ต้องการให้รู้
 และต้องการให้เกิดความบันเทิง (ผะอบ โปษะกฤษณะ 2521 : 103)

ฮาฟเนอร์ และจอลลี (Hafner and Jolly. 1972 : 3 - 7) ได้อ้างถึงการ
 สัดโครงสร้างการอ่านของ (William S. Gray) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ

1. การถอดรหัสตัวอักษรให้เป็นเสียง หรือการออกเสียงคำ (Decoding
 Printed Word)

2. การเข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน (Comprehending Meaning) ซึ่งเห็นว่าผู้อ่านควรมีความเข้าใจทั้งระดับการเข้าใจข้อความตามอักษร และความเข้าใจระดับตีความหรือแปลความ

3. การมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่อ่าน (Reacting to Meaning) เป็นการตัดสินใจของผู้อ่านหลังจากที่อ่านเข้าใจแล้ว ในระดับนี้ผู้อ่านต้องใช้วิจารณญาณไตร่ตรองเพื่อจะตัดสินว่า เรื่องที่อ่านนั้นเป็นจริงเพียงใด เชื่อถือได้หรือไม่ เป็นการอ่านที่ต้องใช้วิจารณญาณ

4. การนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ (Applying Meaning) เป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งที่อ่านกับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม

จากความหมายและความสำคัญของการอ่าน จะพบว่า การอ่านมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ แต่ทางรัฐบาลก็ไม่สามารถที่จะจัดการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกล ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ ความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทมีความแตกต่างกับประชาชนในเมืองเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา การติดต่อสื่อสาร การรับบริการต่าง ๆ จาก รัฐบาล สิ่งหนึ่งที่ลดช่องว่างความแตกต่างของประชาชนในเมืองได้ คือ การสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดขอนแก่น 2527 : 103) ซึ่งจะรายงานความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ของโลก และ เทคนิควิทยา การใหม่ ๆ ให้ทราบได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง แต่เนื่องจากประชาชนที่อ่านหนังสือนั้นยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนใหญ่คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง ส่วนในชนบทยังมีผู้อ่านจำนวนน้อย ซึ่งอาจเนื่องมาจากขาดแหล่งให้บริการในด้านนี้ ดังนั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมส่งเสริมศึกษา เล็งเห็นว่าโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นการให้การศึกษแก่ประชาชนที่หันเหเหตุการณ์โดยลงทุนน้อยที่สุด แต่ประโยชน์ที่ได้รับนั้น มากกว่าหลายเท่า (กระทรวงศึกษาธิการ กรมส่งเสริมศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ 2518 : 56) ซึ่งได้วางเป้าหมายและปริมาณของโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525-พ.ศ. 2529 (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน 2526 : 52) เพื่อได้สอดคล้องกับแผนผังพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 5 ซึ่งนับการศึกษาโรงเรียนเป็นสำคัญโดยกำหนด ดังนี้

ปี พ.ศ.	2525	2526	2527	2528	2529
จำนวนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	8,500	9,500	10,500	11,500	12,500

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีการขยายตัวเรื่อยมานับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพียง 75 แห่ง และในปี พ.ศ. 2527 มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั่วประเทศ 8,068 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียนกองปฏิบัติการ 2526 : 1-5) โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ได้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ ในลักษณะที่เป็น การสนับสนุนและเป็นโครงการต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนโครงการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้าง การพัฒนาชนบทยากจน โครงการหมู่บ้าน อพป. (อาสาพัฒนาป้องกันตนเอง) และโครงการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ซึ่งโครงการรณรงค์ ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายระหว่างปี พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2529 ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : ไม่ปรากฏ เลขหน้า)

ปี พ.ศ.	จำนวนจังหวัด	จำนวนผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น
2527	18	100,000
2528	52	600,000
2529	73	800,000
	รวม	1,500,000

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ และอยู่ในโครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในหมู่บ้าน อพป.

จากการที่จังหวัดขอนแก่นอยู่ในโครงการระดับชาติทั้ง 2 โครงการ จึงทำให้จังหวัด ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่นำศึกษาเกี่ยวกับสภาพการอ่าน ความสนใจ และความต้องการในการอ่านของ ชาวชนบท เพราะนอกจากขอนแก่นจะมี 2 โครงการนี้แล้ว ยังมีบริการความรู้ข่าวสารที่ทางจังหวัด ได้จัดบริการแก่ประชาชน คือ

1. โครงการจัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษา เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความคิดต่าง ๆ ไปยัง ประชาชน เป็นการพัฒนาคณะภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสถานีวิทยุที่มีในจังหวัดขอนแก่นมีประมาณ 10 สถานี ทั้งระบบ เอ. เอ็ม และระบบ เอฟ. เอ็ม ซึ่ง 3 รายการ คือ

1.1 รายการห้องสมุดทางอากาศ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที

1.2 รายการเพื่อคุณหนู ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยขอนแก่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 15 นาที

1.3 รายการคุยกันวันเสาร์ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง กวส. 5 บ้านไผ่ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที

2. โครงการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มี 2 รายการคือ

2.1 รายการ "รู้วันละนิด" ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 4 ขอนแก่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 นาที

2.2 รายการ "รู้ไว้ได้ประโยชน์" ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 4 ขอนแก่น มีงบประมาณละ 6 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที

3. โครงการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ได้กระจายอยู่ทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ รวม 250 แห่ง

4. โครงการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของห้องสมุด และสนใจที่จะมาอ่านหนังสือของห้องสมุดมากขึ้น

5. โครงการปรับปรุงห้องสมุดประจำชนอำเภอ เพื่อให้แหล่งกลางในการให้ความรู้ข่าวสาร ทั้งในด้านวิชาการ สารคดีบันเทิง ตลอดจนสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อบริการแก่ประชาชน

6. โครงการส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ชนบทห่างไกล ซึ่งมีโครงการหีบหนังสือหมู่บ้าน และห้องหนังสือประจำตำบล เรือ ซึ่งได้ออกบริการแก่ประชาชนในชนบทห่างไกล

แทบทุกอำเภอ จะได้รับการจากโครงการเหล่านี้ นอกจากอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีการบริการการอ่าน ของชาวชนบทอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเท่านั้น คือมีโครงการ

1. โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดขอนแก่น เป็นการบริการให้ชาวชนบทผู้ยากจนได้มีโอกาสอ่านหนังสือ ค้นหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักปรับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น และเป็นการป้องกันกาละเสื่อมหนังสือของชาวชนบท ให้บริการหมู่บ้านเป้าหมาย 25 หมู่บ้าน

2. โครงการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่สำหรับชุมชนในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้บริการที่บ้านครุ บ้านกำนัน และบ้านผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมด 8 หมู่บ้าน (กรณี ศิริโชค 2526 :25)

จากสภาพการที่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีโครงการบริการการอ่านสำหรับชาวชนบทโดยเฉพาะเช่นนี้ จึงทำให้เป็นสถานที่นำศึกษา ด้านสภาพการอ่าน ความสนใจในการอ่าน และความต้องการในการอ่านมากกว่าทุกอำเภอ และจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ได้เลือกมาศึกษา 9 หมู่บ้านนั้นมีการอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน และมีโครงการบริการอ่านของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จังหวัดขอนแก่น เข้าไปให้บริการ 5 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไป ของจังหวัดขอนแก่น และอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ก. สภาพทั่วไปของจังหวัดขอนแก่น

1. ด้านภูมิศาสตร์

ขอนแก่นมีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ 13,404 ตารางกิโลเมตร (8,378 ล้านไร่) ใหญ่เป็นลำดับที่ 4 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ด้านภูมิประเทศ

จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่บนที่ราบสูง เรียกว่าที่ราบสูงโคราช มีลำน้ำสำคัญ 2 สาย คือ ลำน้ำชี และลำน้ำพอง ซึ่งทำให้พื้นที่บางส่วนของตอนเหนือของจังหวัดได้รับความชุ่มชื้น บึงต่าง ๆ มีไม่น้อยกว่า 25 แห่ง ใน 9 อำเภอ แต่ละปีมีเนื้อที่ขนาดตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไป สามารถสร้างความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินขอนแก่นไม่น้อยกว่า 80,000 ไร่ นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติแล้ว ยังมีแหล่งน้ำที่เกิดจากแรงงานมนุษย์ คือ เขื่อนเก็บน้ำอุบลรัตน์

อำเภออุบลรัตน์ กักน้ำไว้ได้เป็นพื้นที่ 410 ตารางกิโลเมตร (2.5 แสนไร่) เป็นปริมาณน้ำ 2,350 ล้านลูกบาศก์เมตร

3. อาชีพ ประชากร

ปัจจุบันจังหวัดขอนแก่นมีประชากรประมาณ 1 ล้าน 4 แสนคน ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร (ประมาณร้อยละ 82) โดยทำนา ทำไร่ เป็นอาชีพหลัก ทำการปลูกสัตว์ และการประมงเป็นอาชีพรองจำนวนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในปี 2522 เท่ากับ 6,053 บาท

พื้นที่ 8 ล้านไร่ของขอนแก่นในภาคเกษตรกรรม เป็นเนื้อที่ปลูกข้าว ประมาณ 2 ล้านไร่ (25 % ของพื้นที่จังหวัด) โดยปลูกข้าวเหนียว 1.7 ล้านไร่ ข้าวเจ้า 3 แสนไร่ นอกนั้นเป็นมันสำปะหลัง 3 แสนไร่ ปอ 3 แสนไร่ อ้อย 7 หมื่นไร่ ข้าวโพด 1 - 5 แสนไร่ ถั่ว 2 หมื่นไร่

ขอนแก่นแบ่งการปกครองออกเป็น 15 อำเภอ และ 5 กิ่งคือ อำเภอ เมืองขอนแก่น อำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล อำเภอชุมแพ อำเภอภูเวียง อำเภอเมืองจาศีรี อำเภอหนองเรือ อำเภอกระนวน อำเภออุบลรัตน์ อำเภอบ้านฝาง อำเภอชนบท อำเภอหนองสูงห้อง อำเภอสีชมพู อำเภอเวียงน้อย กิ่งอำเภอพระยืน กิ่งอำเภอเวียงใหญ่ กิ่งอำเภอเมืองน้อย กิ่งอำเภอเขาสวนกวาง และกิ่งอำเภอภูผาม่าน

ขอนแก่นมีการปกครองท้องถิ่น 3 รูป แบบคือ องค์การบริหารส่วน จังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 3 แห่ง และสุขาภิบาล 18 แห่ง นอกจากนี้มีหน่วยราชการ บริหารส่วนกลาง และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งปฏิบัติงานในเขตจังหวัดขอนแก่นอีกประมาณ 70 หน่วยงาน

มีผู้แทนราษฎร จำนวน 9 คน โดยมาจาก 3 เขตการเลือกตั้ง

การคมนาคม มีทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบินระยะทางห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 450 กิโลเมตร

ข. สภาพทั่วไปของ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1. อำเภอเมือง มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภออุบลรัตน์ อำเภอน้ำพอง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเขียงยืน อำเภอโกสัมพีนัย

จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบ้านฝาง อำเภอัญญาศิริ

2. ลู่กิจ วัดนลุ่ม (ลู่กิจ วัดนลุ่ม 2526) ได้ทำการสำรวจทำเนียบ

ตำบลและหมู่บ้าน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล 14 ตำบล มีหมู่บ้าน 177 หมู่บ้าน กำนัน 14 คน ผู้ใหญ่บ้าน 163 หมู่บ้าน สภาวัดรอกำนัน มี 28 คน แพทย์ประจำตำบลมี 14 คน ผู้ช่วยแพทย์ประจำตำบลมี 354 คน

3. แผนกปกครองจังหวัดขอนแก่น ได้สำรวจ จำนวนหมู่บ้านหลังคาเรือน

ตำบล เทศบาล ลู่ชาภิบาล และพื้นที่เป็นรายอำเภอ

ตารางที่ 1

อำเภอ	พื้นที่ (ตร. กม.)	จำนวนตำบล		จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน เทศบาล	จำนวน ลู่ชา- ภิบาล	ระยะทาง ห่างจาก จังหวัด (กม)	จำนวน หลังคา เรือน
		ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล					
เมืองขอนแก่น	1371.544	1	14	177	1	1	$1\frac{1}{2}$	45,523

แหล่งที่มา : การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
ขอนแก่น. แผนการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน ปีงบประมาณ

4. การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด
ขอนแก่น (2527 : 5) ได้ทำการสำรวจ จำนวนหมู่บ้านยากจน ในเขตจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 2

อำเภอ	จำนวนหมู่บ้าน ยากจนทั้งหมด	จำนวนหมู่บ้าน ตามลำดับความยากจน		
		ยากจนมาก	ยากจนปานกลาง	ยากจนน้อย
อำเภอเมือง	172	47	60	65

5. การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด
ขอนแก่น (2527 : 7) ได้สำรวจจำนวนผู้ไม่จบ ป. 4 จำแนกตามเพศและอายุ

ตารางที่ 3

อำเภอ	ชาย					หญิง				
	14-25 ปี	26-35 ปี	36-60 ปี	61 ปี ขึ้นไป	รวม	14-25 ปี	26-35 ปี	36-60 ปี	61 ปี ขึ้นไป	รวม
อำเภอ	135	137	638	735	1645	152	188	1493	2165	3998